

Evoluția economică a Craiovei în perioada interbelică

Albinel Firescu

Noul cadru legislativ a creat, până la urmă, condiții propice dezvoltării economice, dar se resimt încă pierderile cauzate de război. Craiova rămâne în continuare cel mai important centru urban al Olteniei a cărei evoluție economică și chiar politică poate fi considerată etalon pentru întreaga regiune. Pe plan economic, Craiova înregistrează progrese între cele două războaie mondiale: întreprinderile existente își măresc producția și chiar se deschid altele noi. Cu toate acestea Craiova nu devine în această perioadă un oraș industrial, ci rămâne mai degrabă tot un oraș comercial – bancar. Între anii 1916 și 1918 fusese ocupată de trupe germane, ceea ce a dus mari prejudicii economiei orașului.

Majoritatea școlilor din Craiova fuseră transformate în spitale sau dormitoare puse la dispoziția armatei de ocupație. Deasemenea, un număr de 13 stabilimente industriale (fabrici de pâine, mori, fabrici de cărămidă, de pielărie sau textile) au fost închise având ca principale efecte sociale înfometarea populației și depopularea orașului¹. Prin ordonanța nr. 119 au fost rechiziționate: Uzine Electrică, Fabrica de mașini agricole și industriale „Richard Graepel”, Fabrica „P. Andreescu”, Fabrica de postav „Oltenia”, Fabrica de mezeluri „Frații Cumpănașu”, morile „Băligrădeanu” și „Avram Weiss”, Fabrica de pâine „Traiul” și altele. La „Frații Cumpănașu” și „Richard Graepel” instalațiile fuseseră complet deteriorate iar mașinile fabricii de postav „Oltenia” fuseseră demontate și transportate în Turcia, fiind recuperate abia în 1922. Într-un raport din 18 iunie 1918 prefectul jud. Dolj consemna starea de lucru: „Industria mare și mică a dispărut aproape cu totul, ruinând pe industriași, împiedicând comerțul și făcând să se nască o situație economică critică”².

Dezvoltarea economică a Craiovei în răstimpul dintre cele două războaie mondiale n-a cunoscut o linie mereu ascendentă. Favorabilă este numai prima parte a intervalului de la sfârșitul primului război mondial și până la criza economică din 1929-1933, perioadă când se constituie noi întreprinderi și se largesc întreprinderile mai vechi, când apar noi bănci iar afacerile sunt prospere.

În anii 1923-1924 producția industrială a atins aproape nivelul antebelic. După datele oficiale, în 1925, funcționau în industria mare 24 de întreprinderi cu

1 ****Istoria Craiovei*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p.85.

2 Luchian Deaconu, „Dezvoltarea industriei județului Dolj între anii 1918-1944 în *Historia*, III, Editura Academiei, București, 1974.”, f.195.

2371 de salariați³. O pondere importantă o aveau ramurile alimentară, metalurgică dar și artele grafice reprezentate prin tipografiile „Ramuri” și „Scrisul Românesc”. Legătura pronunțată dintre activitățile agricole și cele industriale a determinat episoade de criză în anii 1923 și 1927, când din cauza secetei agricultorii nu au mai angajat pentru reparații sau procurare de mașini agricole. Slaba producție agricolă s-a repercutat asupra unor ramuri industriale: morărit și panificație și asupra comerțului. Ca fenomen social, apare șomajul, până atunci încă necunoscut în această zonă⁴.

Încă din 1928, în economia locală au apărut manifestări specifice crizei de supraproducție. Fabrica de postavuri „Oltenia” și-a scăzut producția față de anul 1927, iar cantitatea mărfurilor nevândute la începutul anului 1929 era aproape dublă comparativ cu anul precedent⁵, de 65 042 kg față de 33 950 kg.

Cele mai importante mori din această perioadă erau Ștefan B. Drugă, Moise & Mendel, Victoria, Moara Oltenească. Fabrica de pâine „Traiul” avea în 1923 un capital social de 5 000 000 lei, până în 1931 având 39 de lucrători dintre care 12 calificați⁶. Abundența de materie primă și posibilitatea desfacerii produselor justifică dezvoltarea acestei ramuri economice în perioada de care ne ocupăm. În 1937, fabrica de pâine „I. Schmidt” avea 36 de angajate⁷.

Una dintre cele mai importante firme din Craiova interbelică este „P. Andreescu Fii”, societate înființată încă din 1905, cu un capital total de 36 milioane lei⁸.

În 1931 aceasta deținea următoarele depozite: Sucursala de articole menaj „La Cerbul de Aur”, Secțiunea de mașini și Instrumente Agricole cu dependențele sale de mărfuri, Fabrica de cărămidă, Produse ceramice și accesorii din Mofleni, Fabrica de sobă situată în Mofleni ca anexă la fabrica de cărămidă. Din noiembrie 1930 își restrânge activitatea închizând fabrica de cărămidă și de sobă de teracotă. Întreprinderea mai deținea un „Birou tehnic pentru Instalațiuni de Apă, Canal, Electricitate, Accesorii, calorifer etc... Furnizări și Instalațiuni complete de: Ateliere și Fabrici, Lucrări edilitare și sanitare precum orice lucrări tehnice și furnituri de mașini și materiale tehnice, automobile și accesorii articole de menaj și mașini de cusut, precum și fabrica de foale și forje”⁹.

În industria alimentară funcționează la Craiova din 1935 o filială a Societății Autonome Române(S.A.R.) pentru comerțul zahărului¹⁰.

Întreprinderea de mașini agricole și industriale Clayton avea în 1926,

3 *Ibidem*, f.195.

4 *Ibidem*, f.196.

5 *Ibidem*, f.197.

6 Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, fond Camera de Comerț, inv.21, dos. 6/1931, f.24,45,52.

7 Idem, fond Inspectoratul Muncii, inv. 92, dos. 8/1938, f.222 .

8 Idem, fond Camera de Comerț, inv.21, dos.136/1931, f.10.

9 *Ibidem*, f.2-10.

10 Idem, dos.554/1935, f.11.

80 de lucrători, iar în iunie 1929, 70 de lucrători¹¹. Cea mai mare întreprindere cu profil metalurgie din Craiova interbelică era P.C. Brățășeanu¹², dar în 1939 a concediat un mare număr de lucrători¹³.

Prelucrare lemnului este reprezentată la Craiova prin firma Miertoiu & Goga. Fondată în 1908 este renovată în 1920 având sediul în str. Calomfirescu, nr.30. potrivit statutului „N. Miertoiu & C. Goga” s-a constituit „cu scopul conducerii de ateliere moderne cu secții de tâmplărie, mobile, de construcții sculptură, strungărie...” în 1920 avea un capital de 50000 lei pentru ca în 1927 acesta să ajungă la cifra de 480 000 lei¹⁴. În 1931 firma are 20-28 lucrători practicanți și ucenici și o forță motrică instalată de 19 HP¹⁵.

O dezvoltare fulminantă o cunosc industriile textile și cea de arte grafice. În iunie 1929 se deschide fabrica de postav „Munca”, cu un capital de două milioane lei. În noiembrie 1936, capitalul s-a mărit la zece milioane lei¹⁶.

În 1937 avea angajați personal administrativ și tehnic – 17 oameni, 82 lucrători calificați și 156 necalificați¹⁷.

A doua fabrică de postav „Oltenia” S.A.R a încetat să mai funcționeze la data de 1 aprilie 1930. Începând cu data de 23 aprilie 1933 fabrica „Oltenia” a fost închiriată fabricii „Munca” pe termen de doi ani, cu instalațiile aferente: „44 războaie mecanice pentru țesut, 2 364 fuse, una semistabilă de 80 H.P., un motor Diesel de 180 H.P., două motoare electrice de 30 H.P., 27 motoare electrice de 134 H.P., un generator electric de 85 kw” pentru care necesita o forță de muncă de 250 oameni¹⁸.

O pondere însemnată în industria craioveană este ocupată de tipografiile „Ramuri” și „Scrisul Românesc” însumând o forță de muncă de aproape 400 de lucrători¹⁹. Institutul de arte grafice „Soimță”, înscris în 1912 cu un capital de 3 000 000 lei și-a schimbat denumirea în iunie 1922 în „Scrisul Românesc” având ca acționar pe Emanoil Tătărescu. Din octombrie 1936, intră în proprietatea acestei firme ziarul cultural, economic și social „Drum Nou”. În 1940 Emanoil Tătărescu este Președintele Consiliului de Administrație și Directorul Societății. Capitalul societății sporește, ajungând în 1931 la 20 milioane lei cu perspectiva de a putea fi de 50 milioane lei împărțit în 100 000 acțiuni. Este menționat că la 21 septembrie 1944 întreg capitalul social de 40 milioane lei este deținut de cetățeni de origine română²⁰. În 1937 întreprinderea de arte grafice „Scrisul Românesc”

11 Idem, fond întreprinderea Clayton, inv.795, f.35,189

12 *Istoria Craiovei*, f.93.

13 Luchian Deacon, *Dezvoltarea industriei*, f.204.

14 Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, fond Camera de Comerț, inv.21, dos. 421/1931, f.2.

15 *Ibidem*, f.6.

16 Idem, dos. 75/1931, f.1,23.

17 Idem, fond Inspectoratul Muncii, inv.92, dos.8/1938, f.76.

18 Idem, fond Camera de Comerț, dos.75/1941, f.5.

19 Luchian Deaconu, *Dezvoltarea industriei...*, f. 195.

20 Serviciul. Județean Dolj al Arhivelor. Naționale, fond Camera de Comerț, inv.21, dos.

avea 64 angajați, personal administrativ și 262 angajați personal tehnic²¹.

Deși industria mijloacelor de producție a înregistrat un ritm mai bun de creștere, mai ales la Craiova unde era concentrată, de altfel, aproape 2/3 din capacitatea industrială a județului, cea mai importantă pondere o ocupă producția de bunuri de consum. Caracterul preponderent agrar al județului este evidențiat prin înflorirea industriei ușoare. O altă caracteristică a întreprinderilor industriale și a atelierelor era preponderența muncii manuale. În aceste condiții efectele crizei economice din anii 1929-1933 s-au resimțit mult mai serios.

La 13 septembrie 1933 erau închise 18 întreprinderi din cele 65 considerate mai importante. Între acestea se aflau: atelierele metalurgice „Felix și Adolf Waidman”, morile „Victoria”, „Ștefan B. Drugă” – Cetate, „Dunărea”, „Știrbei” – Băilești, „Oltenească”, fabrica de conserve „Mercur”, Fabrica de mezeluri „Frații Cumpănașu”, Fabrica de cărămidă „Cernele”, etc... Factorii menționați nu au contribuit doar la acutizarea crizei ci chiar la prelungirea sa, dezvoltarea industriei începând să se facă simțită abia după 1934²².

După anul 1935 industriile textilă, de arte grafice, alimentară și de construcții au înregistrat progrese semnificative, au luat ființă mai multe societăți anonime, aceasta având și un rol în concentrarea capitalului. Astfel, dintre un total de 533 de societăți anonime existente la sfârșitul anului 1933 în județul Gorj și Dolj, 140 erau societăți industriale cu capital de 560 milioane lei²³. Cu toate acestea se mențineau elementele care asigurau caracterul rudimentar de până atunci al economiei: persistența micilor ateliere și a activităților la domiciliu, influența decisivă a factorului agrar asupra celui industrial. Și în cadrul activităților economice de producție sau comerț preponderenți sunt micii întreprinzători. De asemenea sunt prezente cooperative sau societăți anonime cu rol în concentrarea capitalului iar fenomenul coroborării capitalului comercial cu cel industrial este evidențiat prin susținerea activității industriale de către bănci.

După criza economică de supraproducție din anii 1929-1933 industria Craiovei și-a revenit greu, rămânând tributară dependenței de sectorul agricol. La sfârșitul anului 1937 întreprinderea de mașini agricole „Richard Graepel” avea 63 de lucrători, 25 părăsind serviciul²⁴, iar în 1940 a mai concediat 50% din personal²⁵. Între anii 1938-1940 „Scrisul românesc” și-a redus numărul salariaților de la 262 la 173. În septembrie 1938 s-au închis fabrica de paste făinoase „Șt. B. Drugă” și fabrica de postav „Munca”, iar la 6 aprilie 1940 – fabrica de postav „Oltenia”²⁶.

Astfel, în 1939, în industria Craiovei existau numai 7 întreprinderi cu peste 100 de lucrători²⁷.

345/1931, f.3-35, 46, 118, 198, 254.

21 Idem, fond Inspectoratul Muncii, inv.92, dos. 8/1938, f.152-164.

22 Luchian Deaconu, „Dezvoltarea industriei...”, p. 198.

23 *Ibidem*, p. 200.

24 *Ibidem*, p.204.

25 *Ibidem*.

26 *Ibidem*.

27 *Istoria Craiovei*, p.92.